

AZ OROSZORSZÁGI FÖDERÁCIÓ BIZTONSÁGPOLITIKAI DOKUMENTUMAI – ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS¹

Az Oroszországi Föderáció történetét a hidegháború befejeződését jelző és jelképező eseménysorozat utolsó láncszemének időpontjától, 1991. december 25-től, a Szovjetunió végső széthullásától számíthatjuk.² Ekkorra már lezajlott az – egyébként elvetélt – augusztus 20-i puccskísérlet, és megtörténtek a szovjet köztársaságokban a függetlenségről rendezett népszavazások (kivétel nélkül a függetlenségpárti erők győzelmével). December 8-án Minszk közelében találkozott Belarusz, Oroszország és Ukrajna elnöke, és elhatározták a Szovjetunió megszüntetését.³

December 25-re az elhatározás jogi formát öltött, a Szovjetunió megszűnt a nemzetközi jog alanya lenni, helyette és helyén pedig megalakult a Független Államok Közössége (FÁK) 12 tagállammal – minthogy az eredeti 15 tagköztársaságból a baltiak akkor már nem is voltak a Szovjetunió tagköztársaságai.

A 12 (vagy 15) utódállam nem azonos kategóriába tartozott. Oroszország kiemelkedett a többiek közül méreteivel és népességének lélekszámával, de azzal is, hogy „megörökölte” a Szovjetunió valaha volt közös nyelvét, közös pénzét, közös fővárosát, lényegében közös hadseregét. Ténylegesen is megörökölte a Biztonsági

¹ A tanulmány megjelent: NAGY-TÖMÖSVÁRY 2016.

² A Szovjetunió széthullása már 1991 januárjában megkezdődött, amikor a balti köztársaságokban fegyveres konfliktusig eszkalálódó szeparatista (elszakadási) törekvések törtek a felszínre, amelyeket csak rövid hónapokra tudott a központi hatalom visszaszorítani. Az év nyarán a három baltikumi állam (Észtország, Lettország és Litvánia) már visszaszerezte 1940-ben elvesztett szuverenitását, és felvételt nyert például az ENSZ-be.

³ A döntés egyik pikantériája, hogy 1922 decemberében ez a három szovjet szocialista köztársaság – negyedik társukkal, a Kaukázusontúli Szovjet Szocialista Köztársasággal, amely a későbbiekben három önálló részre bomlott – hozta létre a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségét, másképpen a Szovjetuniót.

Tanács állandó tagságát, valamint – némi alkudozás után – a hivatalos és kizárólagos atomhatalmi státuszt.⁴

Oroszország modern kori történetének egyik karakteres vonulatát képezik a legfontosabb biztonságpolitikai dokumentumok, a biztonsági koncepciók és stratégiák, valamint a katonai doktrínák. Utóbbiakról tudnunk kell, hogy a Szovjetunió fennállása során az egyetlen – többé-kevésbé hozzáférhető – kategóriát képezték a biztonságpolitikával foglalkozó dokumentumok sorában, egyben felvállalva azokat a funkciókat is, amelyeket Nyugaton már évtizedekkel korábban is a biztonsági stratégiákban tükröztettek.

Ez a „hagyomány” bizonyos fókig a mai napig fennmaradt, miközben Oroszországban napvilágot láttak a biztonsági stratégia típusú dokumentumok is. A katonai doktrínák első része ezzel együtt is lényegében a katonapolitikai (mai szóhasználatnál biztonságpolitikai) helyzettel foglalkozik, második része pedig a „klasszikus” katonai doktrínákra jellemző katonaszpecifikus kérdésekkel. Ilyenek a katonai fenyegetettség tényezői, az ország és a hadsereg felkészítése a védelem feladataira, a hadsereg rendeltetése és funkciói különböző minősített időszakokban, a haditechnikai ellátás, illetve a védelemgazdaság kérdései stb. Nagyon leegyszerűsítve: a nyugati terminológia szerint az első rész a biztonsági stratégia, a második rész pedig a vonatkozó ágazati (katonai vagy védelmi) stratégia témáját képezi. Az oroszországi gyakorlatban viszont elég nagy az átfedés a biztonsági stratégiák és a katonai doktrínák között.

Meg kell jegyeznünk, hogy a kilencvenes években (az első két alkalommal) a „biztonsági stratégia” még „biztonsági koncepció” néven jelent meg. És még egy megjegyzés: a mai napig Oroszországban nem jelent meg olyan dokumentum, amely a Nyugaton megszokott „katonai stratégia” nevet viselné, ennek funkcióit teljesíti a katonai doktrína.

A mai napig az Oroszországi Föderációban összesen nyolc alapvető biztonságpolitikai dokumentum vált ismertté a következő időrendi bontásban:

- ♦ 1993: katonai doktrína;
- ♦ 1997: biztonsági koncepció;
- ♦ 2000: biztonsági koncepció;
- ♦ 2000: katonai doktrína;
- ♦ 2009: biztonsági stratégia;
- ♦ 2010: katonai doktrína;
- ♦ 2014: katonai doktrína;
- ♦ 2015: biztonsági stratégia.

⁴ Nukleáris fegyverek és hordozóeszközök maradtak további három korábbi köztársaságban, Belaruszban (más néven Fehéroroszországban), Kazahsztánban és Ukrajnában is, de ezek – legkésőbb Ukrajna – beleegyeztek az atomtöltetek átadásába Oroszországnak. Ez végül 1996-ra maradéktalanul megtörtént.

Ezen dokumentumok összehasonlító elemzése lehetővé teszi az Oroszországi Föderáció mindenkori biztonságpolitikai értékelésének, a változó nemzetközi helyzethez való alkalmazkodásának, az állam biztonságával kapcsolatos fenyegetettségpercepciójának, célkitűzéseinek és prioritásainak az áttekintését is. Jelen tanulmányunkban a katonai doktrínák összehasonlító elemzésére terjedelmi okok miatt nem vállalkozunk.

Kétségtelen, hogy a politika primátusát megtestesítő, ténylegesen alapvető okmányokat a két *biztonsági koncepció*, illetve a két *biztonsági stratégia* jelenti. Mint az évszámokból látható, az első koncepció Jelcin elnök nevéhez fűződik, a második pedig Putyin elnökéhez, az első stratégiát azután Medvegyev elnök bocsátotta ki, a másodikat ismét Putyin. (Azonos a katonai doktrínák „megoszlása” is.)

Az 1997-es és a 2000-es biztonsági koncepció felépítésében és logikájában nagyon hasonlít egymásra. Az indító mondatok mindkét esetben előrejelzik, hogy az adott politikai dokumentum a hivatalos nézetek összességét tükrözi az egyén, a társadalom és az állam biztonságának fenntartására vonatkozóan. A biztonságot pedig – a hidegháborús, leegyszerűsítő felfogással ellentétben – Oroszország is komplex módon értelmezi, és pedig politikai, gazdasági, szociális (társadalmi), katonai, ökológiai (környezeti), informatikai és más tényezők összességéeként. Mind a biztonság hármas tagozódásának, mind komplex jellegének a megfogalmazása jellemzően megmaradt a későbbi biztonsági stratégiákban is.⁵

A bevezető mondatokon túl mindkét említett dokumentum négy fejezetre oszlik, amelyek az alábbi címeket viselik:

I. fejezet: *Oroszország a világ közösségében*

II. fejezet: *Az Oroszországi Föderáció nemzeti biztonságát fenyegető veszélyek*

III. fejezet: *Oroszország nemzeti érdekei*

IV. fejezet: *Az Oroszországi Föderáció nemzeti biztonságának biztosítása (fenntartása)*

A nagy fokú hasonlóság mellett a két biztonsági koncepció jelentős tartalmi eltéréseket is mutat, ami híven tükrözi a nemzetközi biztonságpolitikai környezetben bekövetkezett változásokat.

1997-ben a moszkvai vezetésben még élt a remény, hogy a NATO keleti irányú kibővítése ellenére fenntarthatók a jó kapcsolatok a Nyugat és Oroszország között. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete – miközben 1997 júliusában meghívta a csatlakozási tárgyalások lefolytatására Cseh-, Lengyel- és Magyarországot – már két

⁵ A közérthetőség érdekében a továbbiakban a Koncepció 1997, Koncepció 2000, Stratégia 2009 és Stratégia 2015 jelölést alkalmazom.

hónappal korábban aláírta Oroszországgal azt a dokumentumot, amely aláhúzta a kétoldalú kapcsolatok kivételes jellegét.⁶ Az alapokmány szellemében létrejött az Állandó Közös Tanács a Szövetség 16 tagállama és Oroszország képviselőiből, amelyben a „plusz 1” fő lényegében bekapcsolódhatott a döntések előkészítésének folyamatába anélkül, hogy a döntések tényleges meghozatalában szavazati joggal rendelkezett volna.

1999-ben azonban törés állt be az orosz–atlanti kapcsolatokban: Moszkva határozott álláspontját egyértelműen figyelmen kívül hagyva – és az ENSZ BT vonatkozó határozatát saját szájíze szerint értelmezve – a NATO légitámadások sorozatát mérte Jugoszláviára, hogy rákényszerítse Belgrádot koszovói politikájának megváltoztatására. A Szövetség egyoldalú lépését Oroszország rendkívüli módon nehezményezte, és többek között felfüggesztették az Állandó Közös Tanács működését is. Mindez természetes módon nyomot hagyott a második biztonsági koncepció szövegén is. Hasonlítsuk össze a két dokumentumot ebből a szempontból! A Koncepció 1997 első fejezetében a következő lényegi megállapításokat találjuk:

„A nemzetközi szintéren napjainkra kialakult helyzetet mindenekelőtt a többpólusú világ formálódására irányuló tendenciák erősödése jellemzi, korszerűsödik a nemzetközi politikai, gazdasági, pénzügyi és információs folyamatok sokoldalú irányításának a mechanizmusa. A többpólusú világ kialakulása azonban hosszadalmas folyamat. Jelenlegi szakaszában még erős azon kísérletek kiújulásának a veszélye, amelyek a világpolitika kulcsproblémáinak egyoldalú – ezen belül erőszakos, katonai eszközökkel történő – megoldására támaszkodó nemzetközi viszonyok megteremtésére irányulnak.

A nemzetközi viszonyok fejlődésének jelenlegi szakasza új lehetőségeket nyit meg az Oroszországi Föderáció számára saját biztonságának biztosítása terén. Megteremtődtek az előfeltételek a nemzetközi kapcsolatok demilitarizálására, a jog szerepének megerősödésére a vitás államközi problémák megoldásában, *csökkent egy közvetlen agresszió veszélye az Oroszországi Föderáció ellen.*

Kirajzolódnak az Oroszországi Föderáció világ gazdaságba történő szélesebb körű integrálódásának a perspektívái. Kibővült Oroszország érdekazonossága sok állammal a nemzetközi biztonság olyan problémáit illetően, mint a tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozása, a regionális konfliktusok kezelése, illetve megelőzése, a nemzetközi terrorizmus és a kábítószer-kereskedelem visszaszorítása,

⁶ A NATO és Oroszország közötti kölcsönös kapcsolatok, együttműködés és biztonság alapokmánya, Párizs, 1997. május 27. A dokumentum alap gondolatát tükrözi az alábbi idézet: „A NATO és Oroszország nem tekinti egymást ellenségnek. Közös céljuk a múlt örökségét jelentő korábbi ellenségeskedés és versengés felszámolása, valamint a kölcsönös bizalom és együttműködés erősítése.”

a globális jellegű ökológiai problémák megoldása. Mindez jelentősen megnöveli Oroszország nemzeti biztonsága biztosításának lehetőségét nem katonai eszközökkel, szerződéses-jogi, politikai, gazdasági és más intézkedések révén.

Ugyanakkor jelentős nehézségekbe ütközik egy általános és átfogó európai biztonsági modell kialakításának a folyamata. *A NATO keleti irányú kibővítésének perspektívája elfogadhatatlan Oroszország számára, minthogy fenyegetést jelent nemzeti biztonságára nézve. Még nem kellően hatékonyak a béke és a biztonság fenntartásának intézményei sem globális szinten (Egyesült Nemzetek Szervezete), sem regionális viszonylatban (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet – EBESz; Független Államok Közössége – FÁK), ami korlátozza lehetőségeinket.*⁷

Nézzük meg, hogyan fogalmaz a Koncepció 2000!

„A bipoláris szembenállás korszakának végén *két egymást kizáró tendencia* került előtérbe. Az első tendencia a nemzetközi folyamatok sokoldalú irányítási mechanizmusának tökéletesedésében nyilvánul meg. A második tendencia pedig a nemzetközi viszonyok olyan struktúrája létrehozásának kísérletében, amely a fejlett nyugati országok – élükön az Egyesült Államokkal – dominanciáján alapul a nemzetközi közösségen belül, s amely a világpolitika kulcsproblémáinak *egyoldalú (elsősorban katonai, erőszakos) megoldásával számol*, a nemzetközi jog alapvető normáinak megkerülésével.

A nemzetközi viszonyok alakulását konkurenciaharc kíséri, valamint egy sor ország azon kísérlete, hogy megerősítsék befolyásukat a világpolitikára. A katonai, erőszakos tényezők jelentősége a nemzetközi viszonyokban továbbra is lényeges marad.

Napirenden szerepel az Oroszországi Föderáció szélesebb körű integrálódása a világ gazdaságba. Objektíve megmarad Oroszország és más államok érdekközössége a nemzetközi biztonság sok olyan problémájában, mint a tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozása, a regionális konfliktusok megelőzése és rendezése, a nemzetközi terrorizmus és a kábítószer-kereskedelem elleni harc, a kiéleződő globális ökológiai problémák megoldása.

Ugyanakkor egy sor állam fokozza erőfeszítéseit, amelyek arra irányulnak, hogy *Oroszország pozícióit gyengítsék politikai, gazdasági, katonai és más területeken*. A nemzetközi viszonyok átfogó jellegű problémáinak – beleértve a konfliktushelyzeteket – megoldása során *Oroszország érdekei semmibe vételének kísérlete* alááshatja a nemzetközi biztonságot és stabilitást, fékezheti a nemzetközi viszonyokban végbemenő pozitív változásokat.”⁸

⁷ TÖMÖSVÁRY–NAGY 1999: 75–77.

⁸ Oroszország nemzeti biztonsági koncepciója és katonai doktrínája 2000. Megjegyzés: a dőlt betűs kiemelések mindkét esetben a szerző nevéhez fűződnek.

A szembeötlő különbségek önmagukért beszélnek. Ilyen a két, egymást kizáró tendencia megfogalmazása, az Oroszországot fenyegető agresszió veszélye csökkenésének említése az első, illetve mellőzése a második dokumentumban, az egyoldalú, erőszakos megoldásokra, a nemzetközi jog megkerülésére és Oroszország érdekeinek semmibe vételére történő utalások. Mindezen elemek aláhúzzák a konfrontatív jelleg erősödését az 1997–2000 közötti időszakban.

A két dokumentumban azonos mozzanatok közül említésre méltó a nemzetközi terrorizmus besorolása a biztonságot fenyegető veszélytényezők közé a proliferációval (a tömegpusztító fegyverek elterjedésével), a regionális válságokkal, a környezeti ártalmakkal vagy a kábítószer-kereskedelemmel egy sorban. A kiváltó ok egyértelmű: Oroszország ezzel a minősítéssel kívánta elvenni az élet a nyugati kritikáknak, amellyel rendszeresen illették Moszkvát a csecsenföldi erőszakos rendteremtésért.

Oroszország nemzeti érdekeinek felsorolása mindkét dokumentumban a gazdasági és a belpolitikai szférával kezdődik, a nemzetközi és a katonai csak ezután következik. A Koncepció 1997 – ötödikként – megemlíti még az informatikai tényezőket, a Koncepció 2000 pedig összesen nyolcat sorol fel (új tényező a szociális, a határőrizeti és a környezeti szféra). Mindez nem jelent lényeges eltérést.

A belső és a külső biztonságot fenyegető veszélyek áttekintése mindkét dokumentumban alapvető jelentőségű. Csak felsorolásképpen tüntetjük fel ezeket a kategóriákat, az olvasóra bízva az értékelést és az összehasonlítást.

Megemlítjük azonban, hogy egy ilyen jelentőségű dokumentumban vélhetően semmi nem véletlenül kerül oda, ahová: elvileg minden felsorolás egyúttal a fontossági sorrendet, a prioritásokat is tükrözi, tükröznie kell.

Koncepció 1997:

- ♦ gazdasági tényezők;
- ♦ szociális szféra;
- ♦ természeti erőforrások és környezet;
- ♦ etnikai és nemzetiségi feszültségek;
- ♦ társadalmi viszonyok és bűnözés;
- ♦ egészségügy;
- ♦ nemzetközi szféra;
- ♦ védelmi szféra.

Koncepció 2000:

- ♦ gazdasági tényezők;
- ♦ etnikai és nemzetiségi feszültségek;
- ♦ szociális szféra;

- ♦ nemzetközi szféra;
- ♦ informatikai tényező;
- ♦ védelmi szféra;
- ♦ határőrizeti szféra;
- ♦ természeti erőforrások és környezet.

Mint látjuk, a 2000-es dokumentum az etnikai, illetve szociális problémák témakörébe sorolta a társadalmi viszonyok teljes skáláját, a terrorizmus és a bűnözés kérdését, továbbá az egészségügyet. Ezzel szemben viszont a veszélytényezők között önálló kategóriaként jelent meg az informatika és a határőrizet kérdése (az előbbi joggal, az utóbbi némileg megkérdőjelezhető módon). Erre a korrekcióra a szerzők nem találtak kielégítő magyarázatot sem magukban a dokumentumokban, sem a körülmények alakulásában.

Érdekes a nemzetközi tényezőket és a védelmi problematikát kibontani, mert ezek a területek mutatnak rá a nemzetközi viszonyok fentiekben említett megváltozására.

A Koncepció 1997 említés tesz az OF területi épségének megsértésére irányuló törekvésekről, illetve területi követelésekről, de – mint a szöveggörnyezetből kiderül – mindez a FÁK-tagállamokra vonatkozik. Ugyanakkor még határozottabb formában megismétlődik az a megállapítás, hogy egy átfogó agresszió veszélye gyakorlatilag nem áll fenn. A legreálisabb fenyegetést az orosz államhatárok közelében zajló lokális háborúk jelenthetik.

Fenyegetést jelent ugyanakkor a NATO keleti irányú kibővítése és domináló katonai erővé válása Európában, ami a kontinens új kettészakadásának kockázatát hordozza magában. Ugyancsak aggasztó (Oroszország szempontjából) a külföldi hírszerző szolgálatok tevékenységének fokozódó mértéke.

A Koncepció 2000 a vizsgált tárgykörön belül – nem véletlenül – az első helyen említi az ENSZ és az EBESZ szerepének csökkentésére irányuló törekvéseket, de közvetlenül utána az Oroszország befolyásának visszaszorítására vonatkozó kísérleteket, illetve a NATO keleti irányú kibővítését (amelynek első szakasza 1999-re befejeződött). Súlyos megállapítás, hogy növekszik a fenyegetettség foka és mértéke a védelmi szférában. A NATO áttért a felelősségi körzetén kívül eső térségekben az erőszakos beavatkozás gyakorlatára, ami Moszkva szerint globális destabilizációval fenyeget. Fokozódik a külföldi hírszerző szolgálatok és az általuk felhasznált szervezetek tevékenysége. A határőrizeti szférában ezúttal önállóan megfogalmazott veszélytényező a „szomszédos országok gazdasági, demográfiai és kulturális-vallási behatolása az oroszországi területre”, illetve a szervezett bűnözés és a nemzetközi terrorizmus.

Feltűnő változás 1997-hez képest, hogy nem esik szó az agresszió veszélyének csökkenéséről, ehelyett – a dokumentum fogalmazása szerint – növekszik a katonai fenyegetettség foka.

A IV. fejezet mindkét dokumentumban a biztonság fenntartásának, garantálásának legfontosabb elveit és feladatait fogalmazza meg, mégpedig az előző fejezethez hasonlóan szektorokra, szférákra bontva. Mindkét esetben az első helyen a gazdaság szektora áll.

Koncepció 1997:

- ♦ gazdasági téren;
- ♦ szociális-társadalmi téren;
- ♦ a bűnözés ellen folytatott harcban;
- ♦ a kulturális és szellemi-erkölcsi örökség védelmében;
- ♦ az egészségvédelem terén;
- ♦ az ökológiai szférában;
- ♦ a külpolitikában;
- ♦ a védelmi szférában;
- ♦ az államhatárok védelmének terén;
- ♦ a természeti-technológiai és a környezeti szférában;
- ♦ az informatika terén.

Az elemzők számára nehezen érthető, hogy a harmadik fejezet nyolc nevesített szektorával szemben ez a fejezet miért bontja a teendőket, a feladatokat tizenegy kategóriára. Vagy megfordítva: ha a feladatok vonatkozásában például az informatika önálló terület, akkor miért nem különülnek el a veszélytényezők is ennek megfelelően.

Logikusabb és értelmezhetőbb a Koncepció 2000 csoportosítása, ahol a sorrendben ugyan vannak magyarázat nélküli „lóugrások”, de legalább a IV. fejezet is (a III.-hoz hasonlóan) nyolc kategóriát sorol fel, amelyek többé-kevésbé egyértelműen azonosíthatók a III. fejezet kategóriáival.

Ezen kategóriák az alábbiak:

- ♦ gazdaság;
- ♦ belpolitika (beleértve az alkotmányos rendet és a bűnözést);
- ♦ kulturális és szellemi-erkölcsi örökség;
- ♦ ökológia;
- ♦ külpolitika;
- ♦ katonai biztonság;
- ♦ határőrizet;
- ♦ informatika.

Ezúttal is áttekintjük a külpolitika (nemzetközi viszonyok) és a védelem terén jelentkező feladatokat mindkét koncepció vonatkozásában.

A Koncepció 1997 szerint Oroszország nem szándékozik konfrontációba kerülni semmilyen állammal vagy államszövetséggel, nincsenek hegemonisztikus vagy expanziós céljai, partneri viszonyt kíván fenntartani a világközösség minden – ebben érdekelt – országával. A kapcsolatok elmélyítése és fejlesztése a Független Államok Közössége tagállamaival a legfontosabb tényező, amely megakadályozza a centrifugális jelenségeket magában Oroszországban.⁹ Oroszország folytatni kívánja a konstruktív partnerség fejlesztését az Amerikai Egyesült Államokkal, az Európai Unióval, Kínával, Japánnal, Indiával és más államokkal. Ez biztosítja annak lehetőségét, hogy Oroszország teljes mértékben bekapcsolódjon a globális politikai folyamatok kollektív irányításának minden szervezetébe és intézményébe.

Oroszország olyan modell kialakításában érdekelt, amely az egyenlő és oszthatatlan biztonság elvén alapul. Ez feltételezi az euroatlanti biztonság teljesen új rendszerének létrehozását, amelyben koordináló szerepet játszik az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet.

A védelmi szférában az alapvető cél a katonai szervezet korszerűsítése – racionális védelmi kiadások mellett –, figyelembe véve a kollektív biztonsági rendszer kialakításának szükségességét a Független Államok Közösségének keretében. Oroszország nem törekszik a paritás fenntartására a fegyverzetek és a fegyveres erők tekintetében a világ vezető államaival, hanem *a reális visszatartás elvének megvalósítását tekinti céljának*. Mindazonáltal amíg a katonai erő alkalmazásáról való lemondás nem válik a nemzetközi kapcsolatok normájává, az Oroszországi Föderáció nemzeti érdekei megkövetelik az ország védelméhez elégséges katonai erő meglétét.

A fegyveres erőknek képeseknek kell lenniük az ország megbízható védelmének biztosítására légi-kozmosz támadásokkal szemben, az agresszió elhárítása feladatainak megoldására lokális háborúban és katonai csoportosítások telepítésére különböző feladatok végrehajtásához regionális háborúban.¹⁰ Ráadásul a nemzetközi geopolitikai helyzet felvetheti annak szükségességét, hogy Oroszország katonailag jelen legyen a világ egyes stratégiai jelentőségű körzeteiben.

Oroszország jogot formál arra, hogy minden rendelkezésére álló erőt és eszközt igénybe vegyen (beleértve az atomfegyvert is), amennyiben egy fegyveres agresszió kiobbantásának eredményeképpen veszélybe kerül az Oroszországi Föderáció puszta létezése.

⁹ Egyértelmű utalás – többek között – a csecsenföldi szeparatista törekvésekre.

¹⁰ Tulajdonképpen megfogalmazódik az „egy egész és két fél háború” (vagy egy nagy és két kis háború) koncepciója, az amerikai minta a „két és fél háború”.

A koncepció leszögezi, hogy belpolitikai célokra a fegyveres erők nem vehetők igénybe, de egy kiskaput azért hagy: úgy fogalmaz, hogy „törvényen kívüli” (tehát illegális) fegyveres csoportok ellen bevethetők.

Ebben a kategóriában tesz említést a koncepció a határőrizet témájáról, jelezve, hogy a kollektív biztonsággal kapcsolatos intézkedésekre is szükség lehet a Független Államok Közössége tagállamainak külső határai mentén. Ehhez a megállapításhoz hozzáfűzzük, hogy ez eléggé egyoldalú megközelítés, hiszen a FÁK-tagállamok szuverének, és esetleg másképpen képzelik el határaik biztonságát, hiszen nem is mindannyian váltak tagjaivá a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének (amely 1997-ben még csak csírájában létezett).

Egy másik észrevétel, hogy ebben a fejezetben a dokumentum nem ismétli meg az Oroszország elleni agresszió valószínűségének csökkenését.

A Koncepció 2000 nem ismétli meg elődje megállapításait arról, hogy Oroszország nem konfrontálódik egyetlen állammal sem, fejleszti konstruktív kapcsolatait a legjelentősebb nemzetközi partnerekkel. Ugyancsak elmarad az EBESZ nevesítése, a hangsúlyt a koncepció az ENSZ Biztonsági Tanácsára teszi. Megismétlődik viszont a FÁK-tagállamok közötti együttműködés és integráció fontosságának kiemelése.

Ami a katonai szférát illeti, itt a legelső meghatározások egyike, hogy a feladatokat „a védelem észszerű költségei mellett” kell megoldani. Egyebekben a védelmi szektorral kapcsolatos megállapítások teljes mértékben egybeesnek az 1997-es koncepció tételeivel (ez érvényes a határőrizet témakörére is).

Összességében a Koncepció 2000-ről az alábbiakat érdemes figyelembe venni a biztonságpolitika vonatkozásában. Ismételten megfogalmazást nyert az Észak-atlanti Szövetség „területen kívüli” tevékenységének (megnevezés nélkül is egyértelműen a Jugoszlávia elleni légicsapásoknak) az elítélése. A dokumentum jelentős teret szentel a fegyveres erők belső feladatokra történő alkalmazásának, nyilvánvalóan összefüggésben a csecsenföldi eseményekkel: a katonai erő bevetésére „az állampolgárok életét, az ország területi egységét érintő fenyegetés, továbbá az alkotmányos rend megváltoztatásának veszélye esetén” kerülhet sor. A koncepcióban megfogalmazott jogosítványok túlzottnak tűnnek, hiszen esetenként vitatható lehet a veszély mértékének szubjektív megítélése (a szerzőknek óhatatlanul az Oroszországi Föderáció parlamentjének 1993-as lövetése jut eszébe).

Érdemes néhány szót vesztegetni a lényegi azonosságokra. Mindkét koncepció megkérdőjelezhetetlen ténynek tekinti a FÁK tagállamainak folytatódó integrációját (a Koncepció 2000 IV. fejezet 5. pontja egyenesen „az Oroszország érdekeinek megfelelő integrációs folyamat fejlesztéséről” beszél). Figyelemre méltó, hogy *Oroszország következetesen fenntartja magának a jogot a nukleáris fegyver elsőként*

történő alkalmazására.¹¹ Mindkét koncepció a IV. fejezet befejező részében nagyon egyértelműen meghatározza a biztonság fenntartásában szerepet játszó személyek és szervek (az elnök, a parlament, a kormány stb.) feladatkörét, jogait és kötelességeit. Ezt a megközelítést követendő példának tartjuk.

AZ OROSZORSZÁGI FÖDERÁCIÓ NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIÁI

Amint azt már korábban is jeleztük, az Oroszországi Föderáció történetében eddig az előzőekben bemutatott két biztonsági koncepció mellett két biztonsági stratégiát is kiadtak. Az első Dmitrij Medvegyev elnök hagyta jóvá 2009-ben, míg a másodikat Vlagyimir Putyin elnök 2015-ben.

Az Oroszországi Föderáció elnöke 2015. december 31-én írta alá azt a rendeletet, amellyel hatályba léptette Oroszország új nemzeti biztonsági stratégiáját. Első pillantásra korainak tűnik az időzítés, két okból is. Egyrészt a hasonló átfogó dokumentumok – Nyugaton és Keleten egyaránt – hozzávetőleg tíz évre szólnak, ennyi idő alatt „szokott” olyan mértékben megváltozni a nemzetközi biztonságpolitikai környezet, hogy az új dokumentum kiadását indokolja. Másrészt a jelenlegit megelőző biztonsági stratégia – amely 2009-ben látott napvilágot – címében is hordozta a fenntebb indokolt perspektívát: *Az Oroszországi Föderáció nemzeti biztonsági stratégiája 2020-ig*. Ez egyébként összhangban volt más stratégiai dokumentumok – például *Az Oroszországi Föderáció társadalmi-gazdasági fejlődésének hosszú távú koncepciója 2020-ig* – érvényességi idejével, amit most ez a némileg váratlan lépés megbontott.

Magyarázatul minden bizonnyal az szolgálhat, hogy orosz értékelés szerint a nemzetközi biztonság- és geopolitikai helyzet Oroszország szempontjából érzékelhetően megváltozott az elmúlt néhány évben. Gondolunk itt az Ukrajna körül kialakult helyzetre, Oroszország jelentős nemzetközi elszigetelődésére, az ellene hozott politikai és gazdasági szankciókra, a rakétavédelmi rendszer európai pillérének telepítésével összefüggésben tett amerikai lépésekre. Vélelmezhetően a mindezekből fakadó megnövekedett fenyegetettségérzet is ösztönözhetette Putyint arra, hogy felülvizsgálja Oroszország 2009-ben elfogadott korábbi nemzeti biztonsági stratégiáját, és – a 2014 decemberében megjelent katonai doktrínához hasonlóan – a megváltozott körülményekhez igazítsa a biztonsági stratégiát. (Egyébként ismereteink szerint a gazdasági szankciók és az olajár esése okozta problémák miatt folyamatban van

¹¹ Oroszország nemzeti biztonsági koncepciója. Megjegyzés: a dőlt betűs kiemelések a szerző nevéhez fűződnek.

az Oroszországi Föderáció hosszú távú társadalmi-gazdasági fejlődési koncepciójának kiigazítása is.) Mindenesetre a viszonylagos stabilitást tükrözi az újonnan kiadott dokumentum is, amely nagymértékben emlékeztet 2009-es elődjére mind felépítésében, mind szóhasználatában, mind pedig tartalmában. Éppen ezért egyfajta összehasonlító elemzést próbálunk adni, rávilágítva az esetleges különbségekre. A dokumentum felépítése (mindkét esetben) a következő:

I. fejezet: *Általános megállapítások*

II. fejezet: *A mai világ és Oroszország*

III. fejezet: *Oroszország nemzeti érdekei, nemzeti stratégiai prioritásai*

IV. fejezet: *A nemzeti biztonság fenntartása*

- Az ország védelme
- Az állami és társadalmi biztonság
- Az oroszországi állampolgárok életminőségének javítása
- A gazdasági növekedés
- Tudomány, technológia és oktatás
- Egészségügy
- Kultúra
- Az élő rendszerek ökológiája és a természet racionális felhasználása
- A stratégiai stabilitás és az egyen jogú stratégiai partnerség

V. fejezet: *A stratégia megvalósításának szervezeti, normatív jogi és információs alapjai*

VI. fejezet: *A nemzeti biztonság állapotának alapvető jellemzői*

Mindkét dokumentum az I. fejezet 6. pontjában az olvasó szempontjából nagyon hasznos meghatározásokat ad meg a biztonsági stratégiában használt legfontosabb fogalmakhoz (például nemzeti biztonság, az Oroszországi Föderáció nemzeti érdekei, nemzeti stratégiai prioritások stb.). Ehhez a ponthoz két megjegyzés kívánczik:

1. A Stratégia 2009 tartalmazza „a nemzeti biztonságot fenntartó erők, illetve eszközök” meghatározását is a következő módon: az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői, más csapatok, fegyveres testületek és szervek. A Stratégia 2015 is használja mindezeket a fogalmakat, de konkrét definíciójuk hiányzik. (Egyébként a szöveg arra utal, hogy Oroszországban – a hivatalos fegyveres erőkön és azok haderőnemein kívül is – igen sokféle katonai formáció létezik a belügyi csapatoktól és a határőrségtől kezdve a Rendkívüli Helyzetek Minisztériumának fegyveres szervezetein át a Kreml és az elnök őrségéig. A belügyi csapatok például nehézfegyverzettel is el vannak látva.)

2. Mindkét dokumentum a következő, eléggé általános meghatározást adja a „nemzeti stratégiai prioritások” fogalmára: a nemzeti biztonság garantálásának legfontosabb irányai. Ennek szellemében többször is ismétlődésekbe botlunk

a szöveg értelmezése során, a biztonság egyes részterületeinek felsorolása nem különbözik lényegesen a stratégiai prioritások áttekintésétől. Lényegében fölöttébb erőltetettnek tűnik a prioritások fogalmának bevezetése és használata, ráadásul a nagyon hangsúlyos IV. fejezet egyes alfejezeteiben helyette általában – és teljesen logikusan – a stratégiai célok megfogalmazás szerepel.

A most hatályba léptetett¹² stratégiából hiányzik a korábbi dokumentum első mondatában szereplő megállapítás: Oroszország leküzdötte a 20. század végén bekövetkezett politikai és társadalmi-gazdasági rendszerválság következményeit. A jelzett mondat helyett viszont az alábbi – vitatható – megfogalmazást találjuk: szilárd alapot teremtettünk az Oroszországi Föderáció gazdasági, politikai, katonai és szellemi potenciáljának további növeléséhez, valamint szerepének erősödéséhez a kialakuló multipoláris világban.

A következő különbség a biztonsági stratégia és más dokumentumok (tényezők) összefüggésével van kapcsolatban. A Stratégia 2009 konkrétan megfogalmazza, hogy meghatározó kölcsönkapcsolat van *Az Oroszországi Föderáció társadalmi-gazdasági fejlődésének hosszú távú koncepciója 2020-ig* című, fentebb már említett dokumentummal. A Stratégia 2015 ehelyett így fogalmaz: „Jelen stratégia az ország nemzeti biztonsága és társadalmi-gazdasági fejlődése közötti eltéphetetlen kölcsönkapcsolaton és kölcsönös függőségen alapszik.” Nincs utalás arra, hogy a fenti dokumentum érvényben van-e, vagy sem, illetve hogy felváltotta-e valamilyen másik koncepció (habár – amint már utaltunk rá – feltételezhető, hogy a gazdasági fejlődés koncepciója is átdolgozás alatt van, hiszen a gazdasági fejlődés külső feltételei alapvetően megváltoztak a gazdasági szankciók és az olajár esése miatt).

A II. fejezet foglalkozik Oroszország helyével a mai világban. Ebben a fejezetben vannak a legmeghatározóbb megállapítások, amelyeket nem annyira magyarázni, mint inkább kivonatossan idézni kívánunk, megadva magyar fordításukat. A legtöbb önmagáért beszél, de a fejezet végén némi kommentárt azért fűzünk ezekhez.

8. pont: Oroszország bizonyította képességét szuverenitásának, függetlenségének, területi épségének biztosítására, külföldön tartózkodó állampolgárai jogainak védelmére. Növekedett az ország szerepe a legfontosabb nemzetközi problémák és katonai konfliktusok megoldásában, a stratégiai stabilitás és a nemzetközi jog prioritásának biztosításában az államközi kapcsolatokon belül.

9. pont: Oroszország gazdasága megmutatta azt a képességét, hogy fenntartja, és megszilárdítja saját potenciálját az instabil világ gazdaság körülményei között, amikor egy sor ország korlátozó gazdasági intézkedéseket vezetett be vele szemben.

¹² A tanulmány 2015-re utal. (A szerkesztő megjegyzése.)

10. pont: Pozitív tendenciák mutatkoznak az állampolgárok egészségének védelmével összefüggő feladatok végrehajtása terén. Megfigyelhető a lakosság lélekszámának emelkedése, az átlagos élettartam növekedése.

11. pont: Újjászületnek a hagyományos oroszországi szellemi-erkölcsi értékek. A felnövekvő nemzedék körében kialakul a méltó viszonyulás Oroszország történelméhez. A társadalom az olyan közös értékek körül konszolidálódik, mint például Oroszország szabadsága és függetlensége, a humanizmus, a nemzetiségek közötti béke és egyetértés, az ország soknemzetiségű népének kulturális egysége, a családi hagyományok tisztelete, a hazafiság.

12. pont: Oroszország megerősödése a nemzeti biztonságát fenyegető, komplex jellegű új veszélyek közepette megy végbe. Az Oroszországi Föderáció önálló kül- és belpolitikát folytat, ez ellenlépéseket vált ki az Egyesült Államok és szövetségesei részéről, akik meg kívánják őrizni domináló szerepüket a világ dolgaiban. Oroszország visszatartására irányuló politikájuk politikai, gazdasági, katonai és informatikai nyomásgyakorlás formájában nyilvánul meg.

13. pont: Az új, multipoláris világmodell kialakulását a globális és a regionális instabilitás növekedése kíséri. Élesebbé válnak az egyenlőtlen fejlődéssel, az országok fejlettségi színvonala közötti különbségek növekedésével, a forrásokért és a piacokért folytatott harccal, a szállítási útvonalak ellenőrzésével összefüggő ellentmondások. Különös jelentőségre tesz szert ebben a folyamatban a világóceán és az Északi-sarkvidék forrásainak megszerzésében betöltött vezető szerep. Mind aktívabban használják fel a speciális szolgálatok potenciálját.

14. pont: A nemzetközi kapcsolatokban nem csökken az erő szerepe. A támadó fegyverzet felhalmozására és modernizálására, az új fegyvertípusok létrehozására és rendszeresítésére irányuló törekvések gyengítik a globális biztonság rendszerét. Az euroatlanti, az eurázsiai és az ázsiai–csendes-óceáni térségben nem tartják be az egyenlő és oszthatatlan biztonság elveit. Az Oroszországgal szomszédos régiókban a fegyverkezési hajszá folyamatai figyelhetők meg.

15. pont: Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) katonai potenciáljának növelése és a Szövetség globális funkciókkal történő felruházása – ezek gyakorlása megsérti a nemzetközi jog normáit –, a tömb országai katonai tevékenységének fokozása, a Szövetség további kibővítése és katonai infrastruktúrájának közelítése az oroszországi határokhoz fenyegeti nemzeti biztonságunkat. A globális és a regionális stabilitás fenntartásának lehetőségei lényegesen szűkülnek azzal, hogy Európában, az ázsiai–csendes-óceáni térségben és a Közel-Keleten elhelyezik az amerikai rakétaelhárító rendszer elemeit, a gyakorlatban valósítják meg egy „globális csapás” koncepcióját, nagy pontosságú, nem nukleáris hadászati fegyvereket telepítenek, és abban az esetben is, ha fegyvereket juttatnak a világűrbe.

16. pont: A nemzetközi problémák továbbra is létező tömbszellemű megközelítése nem segíti elő a jelenkori kihívások és fenyegetések teljes spektrumának kivédését. Az afrikai és a közel-keleti országokból Európába irányuló tömeges migráció megmutatta az euroatlanti térség NATO-ra és az Európai Unióra épülő regionális biztonsági rendszerének tarthatatlanságát.

17. pont: Az eurázsiai régió integrációs folyamatainak fékezésére és a feszültségcök kialakítására irányuló nyugati pozíció negatív hatást gyakorol az oroszországi nemzeti érdekek érvényesülésére. Az Ukrajnában végbement alkotmányellenes fordulat támogatása az Egyesült Államok, illetve az Európai Unió részéről mély szakadás és fegyveres konfliktus kialakulásához vezetett az ukrán társadalomban. A szélsőségesen jobboldali, nacionalista ideológia megerősödése, az Oroszországot célzó ellenségkép tudatos kialakítása az ukrán népben, az államon belüli ellentmondások erőszakos megoldására irányuló törekvések és a mély társadalmi-gazdasági válság Ukrajnát tartósan az instabilitás forrásává teszi közvetlenül Oroszország határai mentén.

18. pont: A legitim politikai rezsimek megdöntésének és az államokon belüli konfliktusok kiprovokálásának gyakorlata mind szélesebben elterjed. A Közel- és Közép-Keleten, Afrikában, Dél-Ázsiában, a Koreai-félszigeten már létező feszültségforrások mellett új „forró pontok” jelennek meg, kibővülnek az ellenőrizetlen zónák. A fegyveres konfliktusok térségei bázisul szolgálnak a terrorizmus, a nemzetiségi gyűlölködés, a vallási megosztottság és más szélsőséges jelenségek elterjedéséhez. A magát Iszlám Államnak nevező terrorszervezet megjelenése és befolyásának megerősödése a „kettős mérték” politikájának eredménye, amelyet némely államok gyakorolnak a terrorizmus elleni küzdelemben.

19. pont: Továbbra is fennáll annak a kockázata, hogy növekszik a nukleáris fegyverrel rendelkező államok száma, elterjednek a vegyi fegyverek, vagy felhasználják azokat, fennáll a bizonytalanság, hogy rendelkeznek-e külföldi államok biológiai fegyverrel vagy kifejlesztésükre, illetve gyártásukra szolgáló potenciállal. Az Oroszországgal szomszédos államok területén bővül az amerikai katonai-biológiai laboratóriumok hálózata.

21. pont: A nemzetközi helyzet jellegére mind érezhetőbb hatást gyakorol az erősödő szembenállás a globális informatikai térségben, amelyet némely ország törekvése vált ki, hogy felhasználják az informatikai és a kommunikációs technológiákat saját geopolitikai céljaik elérése érdekében (például a társadalmi tudat manipulálása és a történelem meghamisítása útján).

22. pont: Növekednek az ellenőrizetlen, illegális migrációval, az ember- és kábítószer-kereskedelemmel és a határokon átívelő szervezett bűnözés más megnyilvánulásaival kapcsolatos fenyegetések.

23. pont: Bonyolultabbá válik a világ demográfiai helyzete, a természeti környezet és az élelmiszer-biztonság problematikája. Érezhetőbbé válik az édesvíz hiánya és a klímaváltozás.

26. pont: A nemzeti biztonságot fenyegető veszélyek elhárítása érdekében az Oroszországi Föderáció arra összpontosítja erőfeszítéseit, hogy megszilárdítsa az oroszországi társadalom belső egységét, biztosítsa a társadalmi stabilitást, a nemzetiségek közötti egyetértést és a vallási toleranciát, megszüntesse a strukturális egyenlőtlenségeket a gazdaságban, fokozza az ország védelmi képességét.

27. pont: Nemzeti érdekeinek védelme céljából Oroszország nyitott, racionális és pragmatikus külpolitikát folytat, amely kizárja a költséges konfrontációt (beleértve az új fegyverkezési hajszát).

28. pont: Oroszország érdekelt a kölcsönösen előnyös és egyenjogú kereskedelmi-gazdasági együttműködés fejlesztésében a külföldi államokkal, felelős résztvevője a sokoldalú kereskedelmi rendszernek. Az a célja, hogy minél több egyenjogú partnerre tegyen szert a világ különböző térségeiben.

29. pont: A nemzetközi biztonság területén Oroszország továbbra is elkötelezett abban, hogy elsősorban a politikai és a jogi eszközöket, a diplomácia és a béke-teremtés mechanizmusait alkalmazza. A katonai erő alkalmazása a nemzeti érdekek védelmére csak abban az esetben elfogadható, ha az összes igénybe vett nem erőszakos eszköz hatástalan maradt.

Megjegyzések a II. fejezethez: Erősen vitatható, hogy itt van-e a helye a 10. és a 11. pontnak, miközben kétséges a megállapítások igazságtartalma is. Oroszországban a demográfiai helyzet továbbra is kritikus, a gyermekszületési ráta (elsősorban éppen az orosz népesség körében) nagyon alacsony, az arányt nem az orosz, hanem elsősorban a muszlim nemzetiségek „népesedési mutatói” javítják, miközben folytatódik az oroszok elvándorlása a keleti térségekből az ország európai részébe.

A 13. pont utolsó, mintegy „odavetett” mondata felveti a kérdést, hogy a saját speciális szolgálatok növekvő felelősségéről vagy a külföldi szolgálatok fokozódó intenzitású tevékenységéről van-e szó.

A 19. pont utolsó mondata szinte kínálja a kérdést: vajon van-e valamilyen konkrét információja a moszkvai vezetésnek a biológiai fegyverek teljes betiltására vonatkozó egyezmény (*Biological and Toxin Weapons Convention – BTWC*, 1972) tudatos megsértéséről, vagy demagóg módon vagdalkozik, esetleg ki nem provokált „válaszlépéseket” tervez?

Árulkodó a 27. pont megfogalmazása a „költséges konfrontáció” elkerüléséről, ami a hetvenes–nyolcvanas évek gyászos következményekkel járó szovjet túlfegyverkezését juttatja a figyelmes olvasó eszébe.

A nemzetközi kapcsolatokra vonatkozó konkrét megállapítások a Stratégia 2009-ben a II. fejezetben kaptak helyet, ugyanezek a Stratégia 2015 esetében – mint majd látni fogjuk – a IV. fejezet *A stratégiai stabilitás és az egyenjogú stratégiai partnerség* című alfejezetébe kerültek (miközben szinte változatlanok maradtak).

A rövid III. fejezet a nemzeti érdekekkel és a stratégiai prioritásokkal foglalkozik.

30. pont: A nemzeti érdekek hosszú távú perspektívában a következők:

- ♦ az ország védelmének megerősítése, az Oroszországi Föderáció alkotmányos rendjének, szuverenitásának, függetlenségének és területi sérthetlenségének biztosítása;
- ♦ a nemzeti egyetértés, a politikai és a társadalmi stabilitás erősítése, a demokratikus intézmények fejlesztése, az állam és a civil társadalom együttműködési mechanizmusainak korszerűsítése;
- ♦ a lakosság életminőségének javítása, egészségi állapotának erősítése, az ország stabil demográfiai fejlődésének biztosítása;
- ♦ a kultúra és a hagyományos oroszországi szellemi-erkölcsi értékek megtartása és fejlesztése;
- ♦ a gazdaság versenyképességének fokozása;
- ♦ az Oroszországi Föderáció mint az egyik vezető világhatalom státuszának megszilárdítása a multipoláris világban.

31. pont: A nemzeti érdekek biztosítása a következő nemzeti stratégiai prioritások realizálása útján történik:

- ♦ az ország védelme;
- ♦ az állami és a társadalmi biztonság;
- ♦ Oroszország állampolgárai életminőségének emelése;
- ♦ gazdasági növekedés;
- ♦ tudomány, technológia és oktatás;
- ♦ egészségvédelem;
- ♦ kultúra;
- ♦ az élő rendszerek ökológiája és a természet racionális felhasználása;
- ♦ a stratégiai stabilitás és az egyenjogú stratégiai partnerség.

Megjegyzés: Mint látjuk, egyes pontok teljesen megegyeznek (például az életminőség javítása), más pontok összemosódnak vagy hiányoznak (például a nemzeti érdekek között nincs említve a környezetvédelem, így érthetetlen, miért szerepel a prioritások között, vagy éppen az életminőség javításától a prioritások között miért különül el az egészségvédelem stb.). Nem igazán érthető, hogy a hat pontban összefoglalt

nemzeti érdekeket miért kilenc stratégiai prioritásban fogalmazták meg, vagy miért cserélődik meg a két felsorolásban a kultúra és a gazdaság sorrendje. Ugyanakkor egyik felsorolásban sincs önállóan nevesítve például a külpolitikai tevékenység.

A IV. fejezet a stratégia legtartalmasabb része, és az egyetlen, amely alfejezetekre oszlik. Ezek közül csak az első kettőt és az utolsót fordítjuk le kivonatossan (*Az ország védelme; Az állami és a társadalmi biztonság; A stratégiai stabilitás és az egyenjogú stratégiai partnerség*), a többi alfejezethez csak rövid magyarázatot fűzünk.

AZ ORSZÁG VÉDELME

33. pont: Az ország védelmének stratégiai céljai: a feltételek megteremtése az ország békés és dinamikus társadalmi-gazdasági fejlődéséhez, valamint katonai biztonságának biztosítása.

34. pont: Az országvédelem stratégiai céljainak elérése a katonapolitika megvalósításának keretében történik, a stratégiai visszatartás és a háborús konfliktusok megelőzése, az állam katonai szervezetének, valamint a fegyveres erők alkalmazási formáinak és módozatainak korszerűsítése az Oroszországi Föderáció mozgósítási készenlétének, valamint a polgári védelem erői és eszközei készségének fokozása révén.

35. pont: A katonapolitika alapvető tételeit és az országvédelem hadigazdasági biztosításának feladatait az Oroszországi Föderáció katonai doktrínája határozza meg.

36. pont: A stratégiai visszatartás és a háborús konfliktusok megelőzésének biztosítása céljából kidolgozzuk és megvalósítjuk a kölcsönösen összefüggő politikai, katonai, katonatechnikai, diplomáciai, gazdasági, informatikai és más intézkedéseket, amelyek a katonai erő Oroszországgal szembeni alkalmazásának megelőzésére, szuverenitásának és területi épségének védelmére irányulnak. A stratégiai visszatartás és a háborús konfliktusok megelőzése a nukleáris visszatartás potenciáljának megfelelő szinten tartása, a fegyveres erők megfelelő harckészültségi szintjének biztosítása révén valósul meg.

37. pont: Az állam katonai szervezetének korszerűsítése a meglévő és a perspektivikus katonai veszélyek és fenyegetések időben történő felderítésének, a katonai szervezet komponensei kiegyensúlyozott fejlesztésének, a védelmi potenciál erősítésének, a fegyveres erők korszerű fegyverzettel és haditechnikával történő ellátásának, a védelmiipari-komplexum innovatív fejlesztésének bázisán történik.

38. pont: A fegyveres erők alkalmazási formáinak és módozatainak korszerűsítése feltételezi a jelenkori háborúk és fegyveres konfliktusok jellegében bekövetkező

változási tendenciák időben történő figyelembevételét, a csapatok és az erők háborús lehetőségeinek maximális kifejtéséhez szükséges feltételek megteremtését, a fegyveres küzdelem perspektivikus formáival és új eszközeivel szemben támasztandó követelmények kidolgozását.

40. pont: A polgári védelem erőinek és eszközeinek készültsége időben biztosítható a lakosság, az anyagi és a kulturális értékek védelemre való előkészítéséhez, illetve védelméhez szükséges intézkedések meghozatala révén, hogy kivédhetők legyenek a veszélyek, amelyek háborús konfliktusokban vagy e konfliktusok következtében, továbbá természeti vagy ipari jellegű rendkívüli helyzetekben fenyegetnek.

41. pont: Az ország védelme a racionális elegendőség és a hatékonyság elveinek alapján biztosítható, ezen belül a nem katonai reagálás módszereinek és eszközeinek, a diplomácia és a béketeremtés mechanizmusainak alkalmazásával, a nemzetközi katonai és katonatechnikai együttműködés kiszélesítésével, a fegyverzet-ellenőrzéssel és más nemzetközi-jogi eszközök felhasználásával.

AZ ÁLLAMI ÉS A TÁRSADALMI BIZTONSÁG

42. pont: Az állami és a társadalmi biztonsággal kapcsolatos stratégiai célok a következők: az Oroszországi Föderáció alkotmányos rendjének, szuverenitásának, állami és területi épségének védelme, az alapvető emberi és állampolgári jogok és szabadságjogok biztosítása, az állampolgári béke, a politikai és társadalmi stabilitás megőrzése.

43. pont: Az állami és társadalmi biztonságot fenyegető alapvető veszélyek:

- ♦ külföldi államok speciális szolgálatainak és szervezeteinek a felderítő és egyéb tevékenysége;
- ♦ a terror- és szélsőséges szervezetek tevékenysége, amely az Oroszországi Föderáció alkotmányos rendjének erőszakos megváltoztatására, az államhatalmi szervek munkájának destabilizálására, katonai, ipari és más, a lakosság szempontjából létfontosságú objektumok, a szállítási infrastruktúra megsemmisítésére vagy működésének megzavarására, a lakosság elrettentésére irányul, többek között tömegpusztító fegyverek, radioaktív, mérgező és toxikus, vegyileg és biológiailag veszélyes anyagok megszerzésével, a kritikus információs infrastruktúra megbízható működésének megzavarásával;
- ♦ nacionalista és szélsőséges vallási ideológiával rendelkező radikális társadalmi szerveződések és csoportok, valamint külföldi és nemzetközi nem állami szervezetek, pénzügyi és gazdasági struktúrák, magánszemélyek tevékenysége,

amely az Oroszországi Föderáció egységének és területi épségének megbontására, belpolitikai és társadalmi helyzetének destabilizálására, „színes forradalmak” inspirálására, a hagyományos oroszországi szellemi-erkölcsi értékek felszámolására irányul;

- ♦ bűnözői – azon belül transznacionális – szervezetek és csoportok tevékenysége, amely kábítószeres és tudatmódosító anyagok, fegyverek és lőszeres, robbanószeres törvényellenes kereskedelmével, az illegális migráció és az emberkereskedelem szervezésével kapcsolatos;
- ♦ az információs és a kommunikációs technológia felhasználása fasiszta, szélsőséges, terrorista és szeparatista ideológiák terjesztésére, az állampolgári béke, a politikai és a társadalmi stabilitás megingatására;
- ♦ a személyiség, a tulajdon, az államhatalom, a társadalmi és a gazdasági biztonság ellen irányuló bűncselekmények;
- ♦ a korrupció;
- ♦ a természeti katasztrófák, beleértve a globális klímaváltozással, illetve az infrastruktúra technikai állapotának romlásával kapcsolatos jelenségeket, tűzvészeket.

44. pont: Az állami és a társadalmi biztonság fenntartásának fő irányai a következők: az állam szerepének erősítése a személyes biztonság és a tulajdonhoz fűződő jogok garantálójaként, a bűnözés, a korrupció, a terrorizmus és az extrémizmus megelőzésére szolgáló jogi szabályozás korszerűsítése, az állami biztonság és a társadalmi rend fenntartására szolgáló szervek és a civil társadalom közötti együttműködés fejlesztése, az állampolgárok bizalmának erősítése a jogvédő és bírósági szervezetek iránt, az oroszországi állampolgárok jogainak és törvényes érdekeinek hatékonyabb képviselete külföldön.

46. pont: Különös figyelem irányul az Oroszországi Föderáció stabil fejlődését, a stratégiai nemzeti prioritások érvényesítését akadályozó korrupciót kiváltó okok és feltételek felszámolására. Ezzel a céllal hajtjuk végre a korrupcióellenes nemzeti stratégia, valamint a korrupció ellen kidolgozott nemzeti terveket.

47. pont: Az állami és a társadalmi biztonság fenntartásának céljából:

- ♦ korszerűsödik a végrehajtó hatalom szövetségi szerveinek struktúrája és tevékenysége, fejlődik a külföldi államok speciális szolgálatainak és szervezeteinek felderítő és más destruktív tevékenységének felfedezésére, megelőzésére, illetve megakadályozására szolgáló rendszer;
- ♦ hatékonyabbá válik az Oroszországi Föderáció alkotmányos rendjére, az emberi és az állampolgári jogokra és szabadságjogokra, az állami és a személyi

tulajdonra, a társadalmi rendre és biztonságra veszélyt jelentő terrorakciókat, a vallási radikalizmus, a nacionalizmus, a szeparatizmus és a szélsőségesesség más formáit, a szervezett bűnözést üldöző szervek munkája;

- ♦ létrejönnek a társadalmi és a nemzetiségi konfliktusok megelőzésére és semlegesítésére szolgáló, az oroszországi polgároknak a bűnözői és terroristacsoportok külföldi tevékenységében való részvételét akadályozó mechanizmusok;
- ♦ javulnak a biztonságos működés feltételei, emelkedik a terroristák elleni védetség szintje a védelmi, nukleáris, vegyi, energetikai komplexumok, a lakosság szempontjából létfontosságú objektumok, a szállítási infrastruktúra esetében;
- ♦ korszerűsödik az informatikai szférában jelentkező veszélyek észlelésére és elemzésére szolgáló rendszer;
- ♦ intézkedések születnek az állampolgárok és a társadalom védelme érdekében a szélsőséges és a terrorszervezetek, a külföldi speciális szolgálatok és a propagandaforumok részéről jelentkező destruktív információs támadásokkal szemben.

Megjegyzések a két alfejezethez: A dokumentum valamelyest konkretizálja a visszatartás fogalmát, amikor a „nukleáris visszatartás” megfogalmazással él, viszont még csak nem is törekszik a „racionális elegendőség” (41. pont) kifejezés tartalmának konkretizálására. Az alfejezetek sok tétele alapigazságokat, axiómákat rögzít (például a 37. és a 38. pont). Más megállapítások viszont az általánosság szintjén mozognak: fokozódik, fejlődik, létrejön, korszerűsödik, intézkedések születnek. Úgy véljük, hogy egy biztonsági stratégiának ennél valamivel konkrétabbnak kellene lennie (bár természetesen az egyes tételek konkrét kibontására és részletezésére az ágazati stratégiák szolgálnak).

A Stratégia 2009 korrupcióellenes nemzeti tervről, a Stratégia 2015 korrupcióellenes nemzeti stratégiáról beszél, valamint a korrupció ellen kidolgozott nemzeti tervekről. A magyarázat: 2010 áprilisában kiadták a korrupcióellenes nemzeti stratégiát, és annak alapján évente jelennek meg konkrét tervek. Viszonylag zavarólag hat, hogy szinte minden alkalommal keverednek a terrorista-, szeparatista stb. csoportok, illetve a külföldi államok speciális szolgálatait által megtestesített veszélyek, fenyegetések.

A következő alfejezet az állampolgárok életminőségének javításáról szól, ezen belül mindössze két elemet kívánunk kiemelni.

Az 53. pontban tesz említést a stratégia – ismét csak ködös fogalmazásban – arról, hogy „megteremtik a feltételeket a születések ösztönzésére, a halandósági ráta

csökkentésére, az egészséges életmód folytatására.” Ugyanez a pont hangsúlyozza viszont – első alkalommal a biztonsági stratégiák történetében – a feltételek megteremtését az információkhoz való egyenlő hozzáféréshez.

Az 54. pont teljes egészében az élelmiszer-biztonsággal foglalkozik.

A gazdasági növekedéssel foglalkozó alfejezet ismét szolgál néhány érdekességgel: a Stratégia 2009 53. pontja úgy fogalmaz, hogy „Oroszországnak be kell kerülnie az első öt ország közé”, ezzel szemben a Stratégia 2015-ben (55. pont) az áll, hogy „Oroszországnak be kell kerülnie a vezető országok közé” a GDP mennyiségét tekintve. Megítélésünk szerint ez visszalépés, amelyet valószínűleg a jelenleg is tapasztalható – természetesen a stratégiában nem említett – gazdasági visszaesés váltott ki, másrészt természetesen realitásérzékről tanúskodik. Viszont az új dokumentum (58. pont) utal a tőke és a képzett szakemberek kiáramlására, más helyen pedig (60. pont) az energiabiztonságra, ezen belül a hatékonyság és a takarékoság fontosságára, sőt az energiahordozók esetleges hiányára is. A 62. pont egyik bekezdése teljes egészében idekívánczozik: „biztosítani kell az őslakosság és a munkamigránsok (ezen belül a külföldiek) érdekei közötti egyensúlyt az etnikai, nyelvi, kulturális és vallási különbségek figyelembevételével, a munkamigránsok megalapozott területi elosztását a régiók munkaerőigényei alapján.”

A tudománnyal, technológiával és oktatással, az egészségvédelemmel, a kultúrával és az ökológiával foglalkozó alfejezet jelen elemzés szempontjából másodlagos fontosságú.

A STRATÉGIAI STABILITÁS ÉS AZ EGYENJOGÚ STRATÉGIAI PARTNERSÉG

87. pont: A nemzeti érdekek biztosítását elősegíti az Oroszországi Föderáció aktív külpolitikája, amely a nemzetközi kapcsolatok szilárd, a nemzetközi jogra támaszkodó, az egyenlőség, a kölcsönös tisztelet, a belügyekbe való be nem avatkozás, a kölcsönösen előnyös együttműködés, a globális és a regionális válsághelyzetek politikai rendezése elvein alapuló rendszerének létrehozására irányul. A nemzetközi viszonyok ilyen rendszere központi elemének Oroszország az Egyesült Nemzetek Szervezetét és annak Biztonsági Tanácsát tekinti.

88. pont: Az Oroszországi Föderáció fokozza partneri együttműködését az olyan intézmények keretei között, mint a BRICS (Brazília, Oroszország, India, Kína, Dél-Afrika), illetve ezen belül RIC (Oroszország, India, Kína), továbbá a Sanghaji Együttműködési Szervezet (SESZ), az Ázsiai–Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködés (APEC) fóruma, a G20 és más nemzetközi szervezetek.

89. pont: A két- és sokoldalú együttműködés fejlesztése a Független Államok Közösségének tagállamaival, valamint Abháziával és Dél-Oszétiával a külpolitika egyik kulcsiránya az Oroszországi Föderáció számára. Oroszország fejleszti a regionális és szubregionális integráció és koordináció potenciálját a FÁK-tagállamok térségében mind magának a Közösségnek, mind a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének (KBSZSZ), mind az Eurázsiai Gazdasági Közösségnek, mind pedig a szövetségi államnak a keretein belül, ami stabilizáló hatást gyakorol az általános helyzetre a FÁK-tagállamokkal, Abháziával és Dél-Oszétiával határos térségekben.

90. pont: Az Oroszországi Föderáció fellép a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének minőségi fejlesztéséért, univerzális nemzetközi szervezetté változtatásáért, amely képes szembeszállni a katonai-politikai és a katonai-stratégiai jellegű regionális fenyegetésekkel (beleértve a nemzetközi terrorizmust és az extrémizmust, a kábítószer-csempészetet és az illegális migrációt), valamint az informatikai kihívásokkal.

91. pont: Az Eurázsiai Gazdasági Közösség megalakulása megnyitotta az integráció új szakaszát az eurázsiai kontinensen. Az Oroszországi Föderáció elősegíti a Közösség megszilárdulását annak érdekében, hogy a tagállamok integrációja folytatódjon, stabilan fejlődjenek és modernizálódjanak, növekedjen gazdaságuk versenyképessége, javuljon lakosságuk életszínvonala, biztosítható legyen az áruk, a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő szabad áramlása.

92. pont: Az Oroszországi Föderáció nagy jelentőséget tulajdonít a Sanghaji Együttműködési Szervezet politikai és gazdasági potenciálja növelésének, a közép-ázsiai térségben a kölcsönös bizalom és partnerség erősödését szolgáló gyakorlati intézkedések ösztönzésének, az együttműködés fejlesztésének a Szervezet tagállamaival, megfigyelőivel és partnerországaival. Különös figyelmet érdemelnek azok az országok, amelyek kifejezésre juttatták szándékukat a Szervezethez való csatlakozásra teljes jogú tagokként.

93. pont: Az Oroszországi Föderáció a mindenoldalú partnerség és a stratégiai együttműködés alapján fejleszti kapcsolatait a Kínai Népköztársasággal, úgy tekintve minderre, mint a globális és regionális stabilitás fenntartásának kulcstényezőire.

94. pont: Az Oroszországi Föderáció fontos szerepet tulajdonít a kivételes stratégiai partnerségnek az Indiai Köztársasággal.

95. pont: Az Oroszországi Föderáció fellép az ázsiai–csendes-óceáni régióban a regionális stabilitás és biztonság megbízható mechanizmusainak nem tömbalapon történő létrehozásáért, a politikai és a gazdasági együttműködés hatékonyságának fokozásáért, az együttműködés szélesítéséért a tudomány, az oktatás és a kultúra terén.

96. pont: Az Oroszországi Föderáció fejleszti a politikai, kereskedelmi-gazdasági, katonatechnikai és biztonsági együttműködést, valamint a humanitárius és oktatási

kapcsolatokat Latin-Amerika és Afrika országaival, valamint ezen államok regionális szervezeteivel.

97. pont: Az Oroszországi Föderáció fellép a kölcsönösen előnyös együttműködés erősítéséért az európai országokkal és az Európai Unióval, az integrációs folyamatok összehangolásáért Európában és a volt szovjet térségben, a kollektív biztonság nyitott rendszerének megteremtéséért az euroatlanti régióban, egyértelmű szerződéses-jogi alapon.

98. pont: Az Oroszországi Föderáció érdekelt a teljes értékű partnerség kiteljesítésében az Egyesült Államokkal az egybeeső érdekek alapján (többek között a gazdasági szférában), az orosz–amerikai kapcsolatoknak a nemzetközi helyzet egészére gyakorolt meghatározó befolyásának figyelembevételével. Ezen partnerség legfontosabb irányai: a nemzetközi szerződésekben előírányzott fegyverzet-ellenőrzési mechanizmusok korszerűsítése, a bizalom erősítő intézkedések megszilárdítása a tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozásával, a terrorizmus ellen folytatott harc terén az együttműködés bővítésével, a regionális válságok kezelésével összefüggő kérdések megoldása.

99. pont: Különleges jelentőséggel bír az egyenjogú és kölcsönösen előnyös nemzetközi együttműködés az Északi-sark térségében.

100. pont: Kedvező feltételek az Oroszországi Föderáció hosszú távú stabil fejlődéséhez a stratégiai stabilitás biztosítása révén teremthetők meg (beleértve a fokozatos haladást az atomfegyver-mentes világ irányába), az általános, megbízható és egyenlő biztonság megszilárdításának körülményei között, minden tényező figyelembevételével, amelyek hatással vannak a globális stratégiai stabilitásra, az egységes és igazságos nemzetközi-jogi elvek alapján.

101. pont: A nemzetközi közösséghez való viszonyában az Oroszországi Föderáció a stabilitás és az előrejelezhetőség fenntartásának elvére támaszkodik a stratégiai támadó fegyverzetek vonatkozásában. Az ilyen viszony gyakorlati kialakítását elősegíti az elért nemzetközi megállapodások betartása és szükség esetén újak kimunkálása a jelzett fegyvertípusok korlátozásának, illetve csökkentésének kérdésében.

102. pont: Az Oroszországi Föderáció elősegíti más – mindenekelőtt a nukleáris fegyverrel rendelkező, az általános biztonságért tett közös lépésekben érdekelt – államok bevonását a stratégiai stabilitás biztosításának folyamatába.

103. pont: Az Oroszországi Föderáció a nemzetközi szinten változatlanul kész részt venni – közösen más államokkal – a tömegpusztító fegyverek és célba juttató eszközeik elterjedésének megakadályozását szolgáló nemzetközi mechanizmusok megerősítésében, a katonai erő (ENSZ Alapokmányát sértő) alkalmazásának betiltásában.

104. pont: A stratégiai stabilitás fenntartása céljából az Oroszországi Föderáció

- ♦ elősegíti a nemzetközi-jogi rendszer megszilárdítását, akadályozza annak fragmentációját, gyengítését vagy szelektív alkalmazását, minthogy mindez instabilitáshoz és konfliktusokhoz vezet;
- ♦ betartja a fegyverzetkorlátozás, illetve -csökkentés terén megkötött nemzetközi megállapodásokat, részt vállal új megállapodások kidolgozásában és megkötésében;
- ♦ készen áll a nukleáris potenciálok további csökkentésének megvitatására kétoldalú megállapodások vagy sokoldalú formációk alapján;
- ♦ elősegíti a regionális stabilitás megszilárdítását a hagyományos fegyveres erők korlátozásának és csökkentésének, a bizalomerosztó intézkedések kidolgozásának és alkalmazásának útján;
- ♦ a békemissziókat hatékony eszköznek tekinti a fegyveres konfliktusok kezelésében, részt vállal ilyen missziókban, fellép ezen eszköztár erősítéséért szigorú összhangban az ENSZ Alapokmányának elveivel;
- ♦ elősegíti a nemzetközi információs biztonság rendszerének kialakítását.

105. pont: A stratégiai stabilitás és az egyenjogú sokoldalú együttműködés érdekében az Oroszországi Föderáció minden szükséges erőfeszítést megtesz, hogy a legkevesbé költséges szinten tartsa visszatartó potenciálját a stratégiai támadó fegyverzetek terén.

106. pont: A NATO-val kialakítandó viszony meghatározó tényezője az Oroszországi Föderáció számára továbbra is a szövetség katonai aktivitása fokozásának és infrastruktúrája orosz határokhoz való közelítésének, a rakétaelhárító rendszer kiépítésének, a tömb globális funkciókkal való felruházásának elfogadhatatlansága.

107. pont: Az Oroszországi Föderáció készen áll a kapcsolatok fejlesztésére a NATO-val az egyenjogúság alapján, az euroatlanti régió általános biztonságának erősítése érdekében. A kapcsolatok mélységét és tartalmát a Szövetség azon készsége fogja meghatározni, hogy figyelembe vegye Oroszország törvényes érdekeit a katonai-politikai tervezés során, és tiszteletben tartsa a nemzetközi jog normáit.

Megjegyzések: A 89. pontban a biztonsági stratégia egyenlőségjelet tesz a FÁK tagállamai (amelyeket a nemzetközi közösség egyértelműen elismer) és a két szakadár köztársaság, Abházia és Dél-Oszétia közé (amelyeket szinte egyetlen állam sem ismer el Oroszországon kívül). Különösen bizarr az ezekkel határos régiók említése, mivel ez kizárólag Grúziát (Georgiát) jelenti, amely egyébként is határos a FÁK-tag Oroszországgal. A 88. és a 89. pontok sorrendje egyébként is meglepő, mert második helyre „rangsorolja” a FÁK (és így a korábban egyértelműen privilegizált

elbírálásban részesülő közelséget). A nemzetközi együttműködés irányainak pusztá felsorolása, illetve a lehetséges partnerek említésének sorrendje önmagáért beszél: a szervezetként kevésbé jelentős és heterogén BRICS-országoktól a Sanghaji Együttműködési Szervezeten át Latin-Amerikáig terjed, és csak az egész földkerekség számbavétele után következik az Európai Unió és az Egyesült Államok. Ez a sorrendiség önmagában is a valóságtól elrugaszkodott (különösen az EU vonatkozásában szembeeső).

A NATO említése – lényegében kizárólag negatív kontextusban – további hat hosszú pont után következik. Nem esik szó a NATO-val kialakítandó stratégiai partnerségről, pedig az Iszlám Állam elleni fellépés éppen ebbe az irányba kényszeríti a feleket.

Beszédes a 105. pont is, amely a legkevesbé költséges visszatartó potenciált említi. Fontosnak tartjuk aláhúzni: nem a racionálisan elegendő, hanem a legkevesbé költséges.

Végül beszédes az is, ami kimaradt a lehetséges partnerek felsorolásából: nem történik említés az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetről (EBESZ), amelyben egyébként Oroszország (is) rendelkezik érdekérvényesítő képességgel (nem úgy, mint az EU-ban vagy a NATO-ban), és amely jó néhány válság kezelésében részt vállal. Igaz, az EBESZ jelentősége erősen megkopott a hidegháború befejezésével, és az is igaz, hogy a NATO legutóbbi stratégiai koncepciója is „elfelejtette” megemlíteni, de úgy véljük, ebben a dokumentumban helye lenne. Annál is inkább, mert Oroszország még a kilencvenes években is az EBESZ-t tartotta az európai biztonsági struktúra egyetlen elfogadható modelljének, sőt, még a 2014-ben kiadott katonai doktrína is a többi nemzetközi szervezettel egy sorban említi.

Az V. fejezet nem tartalmaz igazán említésre méltó elemet a 114. pont kivételével, amelyről az elemzés elején említést tettünk.

A VI. fejezetet viszont teljes terjedelmében összevetjük a Stratégia 2009 megfelelő fejezetével.

Hat évvel ezelőtt a dokumentum megfogalmazói az alábbi mutatókat ítélték méltónak arra, hogy jellemezzék, értékelhetővé tegyék a nemzeti biztonság állapotát:

- ♦ a munkanélküliség szintje (a gazdaságilag aktív lakosság százalékában);
- ♦ a decilis együttható (a lakosság legjobban biztosított 10%-a jövedelmének aránya a legkevesbé biztosított 10% jövedelméhez);
- ♦ a kiskereskedelmi árak növekedési szintje;
- ♦ a külső és a belső államadósság szintje a bruttó hazai termék (GDP) százalékában;

- ♦ az egészségügy, a kultúra, az oktatás és a tudomány forrásbiztosítottsági szintje a GDP százalékában;
- ♦ a fegyverzetek, a hadi- és speciális technika éves felújítási szintje;
- ♦ a biztosítotttság szintje katonai és mérnöki-műszaki káderekkel.

A nemzeti biztonság állapota alapvető jellemzőinek felsorolása korrigálható a rendszeres ellenőrzés eredményei alapján – fogalmaz mindkét dokumentum.

2015 végén az alapvető mutatók felsorolása a következőképpen alakult (nyilván az ellenőrzés eredményei alapján végrehajtott korrekció eredményeképpen):

- ♦ az állampolgárok elégedettsége a védettség szintjével (többek között a bűncselekményekkel szemben), az alkotmányos jogok és a szabadságjogok, a személyi és a vagyoni érdekek vonatkozásában;
- ♦ a korszerű fegyverek és haditechnika aránya a fegyveres erőknél;
- ♦ a várható élettartam;
- ♦ az egy főre eső GDP;
- ♦ a decilis együttható (a lakosság legjobban biztosított 10%-a jövedelmének aránya a legkevésbé biztosított 10% jövedelméhez);
- ♦ az infláció mértéke;
- ♦ a munkanélküliség szintje;
- ♦ a GDP-nek a tudomány, a technológia és az oktatás fejlesztésére fordított hányada;
- ♦ a GDP kultúrára fordított hányada;
- ♦ az Oroszországi Föderáció területének az a hányada, amely nem felel meg az ökológiai normáknak.

Megjegyzés: Az alapvetőnek minősített mutatókkal az a legnagyobb baj, hogy nem igazán alapvetők. (Bár el kell ismerni, a 2015-ös paraméterek kicsit jobban közelítik azt a kimutatást, amelyet indokoltnak tartanánk.) Hiányzik például maga a bruttó hazai termék (GDP), illetve annak dinamikája, a védelmi kiadások aránya a GDP-n belül, illetve annak számszerű mértéke és dinamikája. Nagyon hiányzik – az oroszországi demográfiai helyzet ismeretében – a születési ráta és a többi demográfiai mutató.

Ha már szóba került az állampolgárok elégedettsége, akkor elsősorban az egészségügynek kellene számításba jönnie. Más országok biztonsági stratégiáiban nem találkozhatunk hasonló felsorolással, ez az adott oroszországi dokumentum sajátossága.

ÁLTALÁNOS ÉSZREVÉTELEK

A dokumentum jelentőségéhez nem fér kétség. Ez akkor is igaz, ha sok vitatható (esetleg nehezen értelmezhető) megállapítás szerepel a szövegben, illetve zavarók az alacsonyabb színvonalú elemek.

Újnak számít a 2015-ös dokumentumban az Oroszországgal szemben bevezetett korlátozó intézkedések említése, az ukrán helyzet ismertetése orosz szemszögből és az Iszlám Állam létének megemlítése. (A Krímről – természetesen – szó sem esik.) Újszerű a „visszatartás” gazdaságossági megközelítése, valamint a „színes forradalmak” felemlítése.

A biztonsági stratégia leszögezi, hogy a biztonság fogalmába az egyén, a társadalom és az állam biztonsága tartozik. Ez a logika végigvonul az egész dokumentumon, ennek megfelelően az érdekek összessége az egyén, a társadalom és az állam érdekeinek halmazaként fogható fel.

A dokumentum ismételten foglalkozik a Független Államok Közösségének területén, illetve az eurázsiai térségben végbemenő integrációs folyamattal, ezen belül az Eurázsiai Gazdasági Közösség perspektívájával. (Célszerű figyelembe venni, hogy az EGK Putyin elnök egyik kedvenc vesszőparipája, ugyanakkor a gyakorlatban nem sikertörténet.)

A 89. pont említést tesz a FÁK-tagállamokkal határos térség stabilitásáról, biztonságáról. Általában is a biztonsági stratégia magától értetődő, természetes folyamatként kezeli a Független Államok Közössége tagállamainak (vissza)integrálódását valamilyen egységes szervezetbe. A dokumentum ilyen értelmű állásfoglalása teljesen egyoldalú, még csak utalást sem tesz arra, hogy itt nem csupán Oroszország érdekeiről, elképzeléseiről vagy szándékairól van szó, hanem más szuverén államokról is.

Összességében a 2015-ös megjelentetésre azt a magyarázatot véljük megtalálni a dokumentumban, hogy Oroszország ezzel üzeni meg a világnak, melyek a számára fontos szempontok, prioritások, hol van Oroszország helye, és mi lehet a szerepe az új, formálódó, többpólusú világrendben.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Az Oroszországi Föderáció biztonságpolitikai dokumentumai (biztonsági koncepció 1997-ből és 2000-ből, biztonsági stratégia 2009-ből és 2015-ből, katonai doktrína 1993-ból, 2000-ből, 2010-ből és 2014-ből).

NAGY László – TÖMÖSVÁRY Zsigmond (2016): Az Oroszországi Föderáció biztonságpolitikai dokumentumai – Összehasonlító elemzés. *Felderítő Szemle*, 15(3), 21–47.

TÖMÖSVÁRY Zsigmond – NAGY László (1999): *Oroszország a harmadik évezred küszöbén*. Budapest: Honvéd.

Ajánlott irodalom

NANOVFSZKY György szerk. (1995): *Oroszország. Tények és adatok 1995*. Budapest: Teleki László Alapítvány.

PIRITYI Sándor (1998): Az Oroszországi Föderáció nemzeti biztonsági koncepciója. *Hadtudomány*, 8(1), 16–24.